

Els polvorins del Llobregat

Sant Fruitós de Bages

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Entorn del riu Llobregat. Sant Fruitós de Bages.
Emplaçament camí de St Benet, al pas dels Matxos, agafar el camí del marge esq. Del Llobregat i passar el riu

Coordenades:

Latitud: 41.73831
Longitud: 1.8844
UTM Est (X): 407230
UTM Nord (Y): 4621323

Classificació

Número de fitxa 08213-116
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Medieval Modern Contemporani
Segle XI-XIX
Estat de conservació Dolent
Notes de conservació: Actualment molt poques persones tenen constància i record de l'existència d'aquestes dues indústries vora el Llobregat.
Protecció Inexistent
Accés Fàcil
Ús actual: Sense ús
Titularitat Privada
Titular: Manteniments i Lloguers S.A.
Fitxes associades:
[Entorn del riu Llobregat](#)
Autoria de la fitxa Raquel valdenebro Manrique
Data de registre de la fitxa: dv., 20/10/2006 - 02:00

Descripció

Actualment poden apreciar-se encara les restes d'una estructura constructiva ubicada al marge dret del riu Llobregat, a l'alçada de la partida coneguda com "Els tres Salts", al salt més meridional del riu, sota la cinglera de la muntanya, abans de la corva del riu. Es tracta d'una estructura quadrangular, assentada directament sobre la roca del salt del riu, efectuada amb carreus de pedra quadrangulars i rectangulars llisos i ben disposats, amb la cantonada vista reforçada amb carreus encara més grossos. Aquesta estructura s'assenta directament sobre la roca, i s'obre a la part baixa central amb un corredor de 130 cm d'alçada encapçalat per una volta de mig punt feta amb pedres de diferent mida. Aquest corredor sembla ser que permetria l'entrada i la sortida de l'aigua que arribaria a la fàbrica mitjançant un rec que s'intueix excavat a la mateixa roca del riu. La boca sud, ubicada ben bé al salt de la roca permet veure que l'aigua que sortia anava a parar a una bassa ubicada uns tres metres per sota de l'edifici. El sentit d'aquest corredor és Nord-Sud, travessant per sota les restes de l'edifici. Prèviament a l'arribada de la boca Nord del corredor, per tota la roca del riu, s'observa la presència d'un seguit de forats excavats directament a la roca. Es tracta de petits forats quadrangulars de 40 x 40 cm. Destaquen especialment els ubicats en línia recta, seguint la orientació del rec, al seu cantó de llevant, on es poden localitzar dues fileres en dos nivells diferents de forats, uns a la part més baixa de la roca de 40 x 40 cm, i de forma intercalada, al nivell superior de la roca, uns altres més petits de 25 x 25 cm. Malgrat que la seva utilitat no és molt clara, cal pensar que es tractava de petits dipòsits de pólvora per triturar. El mur de llevant de l'estructura, és fet amb un parament més irregular que el mur Nord i Sud, i es troba encarat directament al salt del riu. Destaca la presència de tres forats circulars, oberts a una alça de 12 cm de la roca. Al final d'aquest tram de mur destaca la presència d'un altre mur, construït amb carreus quadrangulars molt grossos que sobresurt en sentit perpendicular fins a límit del salt. El mur de migdia de l'estructura també és fet amb carreus de gran tamany, i acull la boca sud de sortida del corredor. Uns metres per sota, s'aprecien les restes de l'estructura del que sembla haver estat una bassa de contenció. El cantó de ponent de l'edifici, a més de trobar-se limitat pel cingle de la carena de la muntanya, es troba pràcticament ocult per la vegetació que ha anat creixent. Cal pensar que el que avui dia s'observa són la part inferior de la instal·lació industrial de les fàbrica de pólvora. No es pot precisar si les restes conservades pertanyen a un o a dos polvorins, malgrat que l'informació històrica parla de la presència de dos. També cal pensar que la part superior de l'edifici ha desaparegut amb motiu de l'explosió soferta i el pas del temps. Segurament aquesta part inferior pertany a l'espai destinat a la producció d'energia hidràulica, la zona de rentat i trituració, i que la resta de la instal·lació industrial desapareguda ascendia verticalment fins al camí superior de la cinglera, permetent l'accés al polvorí a peu del camí que mena a Viladordis. Segurament la construcció desapareguda tampoc devia tenir la qualitat constructiva de la part inferior, barrejant altres elements com el maó i la fusta amb la pedra. Resulta un element patrimonial molt interessant a nivell d'arqueologia industrial, ja que són molt pocs els testimonis d'aquesta important indústria de la Catalunya interior.

Observacions:

A l'extrem de llevant de l'estructura, i assentada directament sobre la roca, s'ubica una petita llosa recordatòria disposada verticalment. Malgrat que el text no es pot acabar de llegir, se sap que la seva existència es deu al fet de que en aquest indret del riu, al salt, a la dècada del 1960, va morir ofegat un noi mentre es banyava. Una il·lustració del 1879 permet observar un dibuix detallat dels edificis que conformaven aquests molins polvorers.

Història

Albert Benet afirma que les restes d'aquest molí de pólvora s'assenten sobre les restes d'un antic molí medieval: "Més avall del junyent del riu d'Or amb el Llobregat tenim una zona amb un bon seguit de molins, fins i tot no sabem quants, ja que l'abundància de documentació fa que per la multiplicitat de drets sovint es dóna o es ben el mateix molí...". Aquesta zona és anomenada la Palanca i estaria entre el lloc anomenat avui dia els Tres Salts, i la resclosa de la fàbrica elèctrica del Pont de Vilomara que pren les aigües uns centenars de metres més avall de l'esmentat junyent, fins i tot podria entendre's fins a les actuals runes d'un molí de pólvora més avall dels dits Tres Salts. D'aquest conjunt de molins avui dia sols queden les restes d'un que al final es dedicà a l'elaboració de pólvora fins el segle passat" BENET (1985:379) La característiques de l'edifici avui conservat ben bé podrien datar-se del període medieval. Podria tractar-se d'unes antigues estructures medievals reaprofitades com a molí de pólvora. La tradició de fabricació de pólvora a l'entorn de la ciutat de Manresa era un fet manifest dels del segle XVI, qual el 1540, els consellers de la Ciutat van adquirir un molí draper i un de fariner a fi de convertir-lo en fàbrica de pólvora. A la zona de la "Obaga", a tocar del riu Cardener, entre Manresa i els Comdals, eren nombroses les fàbriques de pólvora establertes al llarg del segle XVIII i XIX. Les fàbriques de Manresa proveïen de pólvora als magatzems reials, i foren nombrosos els accidents coneguts al llarg de tot aquest temps. A més de les Manresanes, a l'estadística del 1870 es constata l'existència d'altres fàbriques als municipis veïns aprofitant els corrents fluvials. Es té constància d'una ubicada a Navarcles prop del riu Calders, i de les dues documentades a Sant Fruitós de Bages, vora el Llobregat. L'historiador manresà Joaquim Sarret i Arbós, documentava l'any 1923 l'existència d'aquests polvorins al seu tractat sobre la indústria i els gremis manresans. A més de fer una descripció de la indústria manresana, en determinades ocasions es refereix a la dels municipis de les rodalies. Al capítol destinat a les fàbriques de pólvora, es refereix així als polvorins de Sant Fruitós: "la de Don Miquel Vallès i la dels senyors Canals i Bosch en el terme de Sant Fruitós. Aquesta darrera tenia el dipòsit de la pólvora en la partida de la Creu de Coll Manresa, el qual, a 13 de novembre de 1871, que era dilluns, a les deu del matí, feu explosió, causant la mort de cinc persones i quedant enrunat l'edifici fins als fonaments. La detonació fou enorme, causant el consegüent esglai als habitants de Manresa i trencant molts vidres de les fàbriques i edificis d'aprop del riu. Sis anys després, o sia a 7 de juliol de 1877, al matí, la fàbrica que posseïen dits senyors Canals i Bosch en terme de Sant Fruitós, prop de Viladordis, feu explosió un dels dipòsits de pólvora, causant la mort a sis operaris. Els diaris de la localitat publiquen aquests greus aconteixements, cridant contra la poca vigilància que hi havia i recriminant als propietaris de les fàbriques per no tenir-les amb les degudes precaucions" Es desconeix fins quan va prosseguir el seu funcionament, malgrat que cal pensar que a les darreries del segle XIX ja foren abandonades.

Bibliografia

SARRET I ARBÓS, J. (1923). Història de la indústria del comerç i dels gremis de Manresa. Monumenta Historica. Vol II. Manresa. Pàg.175. AA.DD. (1879) . Revista il·lustración Española y Americana. N° XXIX. Pàg. 85.

